

יסוד התשובה להחסידי רבנו יונה

שלח לנו הקב"ה ביד עבדיו הנביאים, וביד יחזקאל הנביא: "נָאם ה' א-לקים, שובו וְהָשִׁיבוּ מִכָּל פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עֵוֹן: הַשְׁלִיכוּ מֵעַלְיֶכֶם אֶת כָּל פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פְּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה, וְלָמָּה תִמְתְּנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל יח, ל-לא).

אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה, אֲשֶׁפִּילָךְ וְאוֹרְךָ בְּדָרְךָ זֶה תִּלְךָ. ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאלו בו ביום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחילת מעשיו. היום יפלו אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב, ודרך זו תביאנו לשוב בתשובה שלמה, כי הוא יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העוונות ועוצם החטאים אשר עשה. ולא יבהילוהו רעיוניו ולא יניחוהו לשוב כי יבוש מחטאיו,

כי יחשוב: 'איך אוכל להעזי פני ולשוב? ואני חטאתי עויתי פשעתי כזאת וכזאת עשיתי! עברתי ושניתי ושלשתי עד אין ספורות, ואיך אבוא עוד לפניו כבושת גב כי ימצא, כי בושתי לעמוד לפניו, ואף איך ארמוס חצריו?! ואיך אשמור חוקיו.'

אל יחשוב כן! כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו ומשים לבו לעצה הרעה הזאת. רק יחשוב: 'כי כן מדת הבורא יתברך, ידו פשוטה לקבל שבים. לכן טוב לו להשליך פשעיו ולעשות לו לב חדש!'

וכה יעשה ביום טהרתו בהתנדבו רוחו אותו להיות עבד לבורא יפיל תחינתו לפני בוראו ויאמר:

'אָנָּה הַשֵּׁם! חָטָאתִי עֲוִיתִי פְּשַׁעְתִּי כְּזָאת וְכְזָאת עָשִׂיתִי מִיּוֹם הַיּוֹתֵי עַל הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְעַתָּה נִשְׁאַנִּי לְבִי וְנִדְבָה אוֹתִי רוּחִי לְשׁוּב אֵלֶיךָ בְּאֵמַת וּבְלֵב טוֹב וְשָׁלֵם, בְּכָל לְבִי וּנְפִשִׁי וּמַאֲדִי, וְלִהְיוֹת מוֹדֶה וְעוֹזֵב לְהַשְׁלִיךְ מֵעָלַי כָּל פְּשָׁעֵי וְלַעֲשׂוֹת לִי לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִהְיוֹת זְרִיז וְזָהִיר בִּירְאָתְךָ. וְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי הַפּוֹתַח יָד בַּתְּשׁוּבָה וּמְסִיעֵ לְבָאִים לְטָהָר, פֶּתַח יָדָךְ וּקְבֻלְנִי בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְסִיעֵנִי לְהִתְחַזֵּק בִּירְאָתְךָ, וְעֲזֹרְנִי נֶגֶד הַשָּׁטָן הַנִּלְחָם בִּי בַּתְּחַבּוּלָה וּמִבְקֵשׁ נְפִשִׁי לְהַמִּיתֵנִי לְבִלְתִּי יִמְשׁוֹל בִּי. וְהִרְחִיקֵהוּ מִרַמְ"ח אֵיבָרִים שְׂבִי, וְתַשְׁלִיכֵהוּ בְּמַצּוֹלוֹת יָם, וְתִגְעַר בּוֹ לְבִלְתִּי יַעֲמֵד עַל יְמִינִי לְשֹׁטְנִי. וְעֲשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר אֱלֹהֶיךָ בְּחַקֶּיךָ, וְהִסִּירוֹת לֵב הָאָבִן מִקֶּרְבִּי, וְנִתַּת לִי לֵב בָּשָׂר. אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי, שְׁמַע אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנּוֹתָיו, וּקְבֹל תְּשׁוּבָתִי, וְאֵל יַעֲכֹב שׁוֹם חָטָא וְעוֹן אֶת תְּפִלְתִּי וְתְשׁוּבָתִי. וְיִהְיֶה לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדְךָ מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל לְהִלִּיץ בְּעַדִּי לְהַכְנִס תְּפִלְתִּי לְפָנֶיךָ. וְאִם בְּחָטָאֵי הָרֵב וְעַעִים אֵין לִי מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל, חַתֵּר לִי אֶתָּה מִתַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדְךָ וּקְבֹל תְּשׁוּבָתִי וְלֹא אֲשׁוּב רִיקָם מִלְּפָנֶיךָ כִּי אֶתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה!'

ותמיד ירגיל בתפלה זו:

וזה הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, להרגיל עצמו להשמר מכל חטא: בבוקר בעת הקיצו משנתו יחשוב בדעתו כי ישוב ויפשפש במעשיו, ולא יעוות לפי כוחו אפילו פסיעה אחת. לעת האוכל קודם שיאכל יתוודה על כל עוונותיו, ואם עשה ועיוות בשום דבר, יתוודה על הדבר בהעוותו. והווידוי הזה ירחיקהו מכל עוון וחטא, כי אם יבוא לידו דבר עבירה יזהר ממנה!

ויאמר בלבו: 'איך אֲעֲשֶׂה חֲרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת? לְהַתּוֹודוֹת עֲלֵיהָ, וְאֵחִיהָ מֵאוֹתָם שְׁנֵאמַר עֲלֵיהֶם: "וְיִפְתָּחוּ בְּפִיהֶם, וּבְלִשׁוֹנָם יִכְזְבוּ לֹ: וְלִפְסָם לֹא נִכּוֹן עַמּוֹ, וְלֹא נֶאֱמָנוּ בְּבְרִיתוֹ" (תהלים עח, לו) וְאֵחִיהָ כִּי: 'טוֹבֵל וּשְׂרָץ בִּידוֹ' וְאֵף כִּי אֵחִיהָ בְּדַעַת קִלְהָ וּמַעוֹטָה לִפְנֵי בּוֹרְאִי, שְׁלֹא אוֹכֵל לְעַמּוֹד כְּנֶגֶד תְּאוֹוֹתַי מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ שְׁעָה מוֹעֲטָת כְּזֹאת?!'

ובהעלותו דבר זה בלבו ורוחו, אז ישמר מעבירה, ויהיה קל כעבי וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים, ואף מעוון עקביו יהא נזהר כי כל דרכיו יהיה במשקל. וכן אמר דוד המלך ע"ה: "לָמָּה אֵירָא בְיָמֵי רָע, עוֹן עַקְבֵי יְסוּבְנִי" (תהלים מט, ו) והם העוונות ומצוות שאדם דש בעקביו ולא יחשבם לכולם.

הגיע עת האוכל ויחפש ולא מצא את התרפים, אז יהא מודה ומשבח לפני בוראו על אשר עזרו משונאיו, וזכה להיות שעה אחת בתשובה בעוה"ז, ובזה יאכל אכילת שחרית. וקודם אכילת הערב יתוודה הכל כאשר אמרנו, וכן מזמן אכילה שבערב יעשה עד זמן שכיבה.

יסוד התשובה להחסידי רבנו יונה

הרי לך שלשה פרקים לשלשה ווידויים. ככה יעשה כל הימים מיום תחילת תשובתו עד חודש ימים או שנה תמימה עד שיתחזק ביראת הבורא ויניח כל מעשים הרעים. וכשישמור עצמו מן העבירות שהיה רגיל בהם וכמה פעמים שבאו לידו ונזהר מהם, לא יירא עוד כי מן השמים יסייעוהו. ואף העבירות יחשבו לו לזכות ועל פשעיו הישנים אשר השליך מעליו יהיה תמיד תוהה ומתחרט ומבקש עליהם מאת המקום למחותם מספר הזכרונות, וגם יענה נפשו עליהם.

ואם אדם חלש הוא שאינו יכול לסבול עינויין קשים ותעניות, ימשוך מתאוותיו, ואל ימלא כל תאוותו, לא במאכל ולא במשתה, וכן אמר הרב ר' אברהם בר דוד שהיה א' מחסידי עולם: 'הגדר הגדול המעולה המופלא, מניעת המאכלות. וכן פירש דבריו: 'אל יעזוב לגמרי מלאכול בשר ולשתות יין, כי דייק מה שאסרה תורה, אך בעת מאכלו ועודנו תאב לאכול יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו, ואל יאכל כפי תאוותו. ודרך זה ימנענו מחטוא, ויזכרנו אהבת הבורא יותר מתענית אחד בשבוע. כי זה בכל יום תמיד מדי אכלו ומדי שתייתו יניח מתאוותו לכבוד הבורא':

וישים לבו בתורה; אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמד שני דפין, כי 'גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה'. ויהיה מייסר עצמו בכפיית יצרו לתורה ולמצוות, והן הם יסורין של אהבה. ואל ילך אדם במצות הבורא כאדם העושה במקרה פעמים עושה פעמים מניח, אלא כולן יעשה בלב שלם תמיד.

ואל יניח משום ענין לא מפני עצלות ולא מפני בושה, כגון; אם רגיל לאכול ג' סעודות שבת למצוה, ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבושה, כי אוי לה לאותה בושה, אלא יעיז פניו ויאמר: 'שימו ואסעוד כזית כמצות הבורא' וכן כל כיוצא בזה.

ואפי' אם יהיו העולם מתלוצצים עליו, מכל מקום יש לו להיות כפתי בעיניהם, ולא יעבור מצוה קטנה ממצות הבורא, שעל זה נאמר: "בְּאַהֲבַתָּה תִשְׁגָּה תְּמִיד" (משלי ה, יט) כלומר באהבתה של מצוה תהיה שוגה ופתי, להניח כל עסקך ולדון בה. ודוגמת זה מצינו בר' אלעזר בן פדת, שהיה יושב בצד שוק התחתון של צפורי ועוסק בתורה וסדינו מוטל בצד שוק העליון והיה נראה כפתי בעיני העולם בשביל אהבת מצות הבורא לעסוק בתורה (בפרק כיצד מעברין בעירובין).

ואם עשה כן ונפטר בחצי ימיו, נותנין לו שכר כאלו חי כל שבעים שנה ימי שנותיו במצוות, וזה שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו: "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֶבֶד אִם מָעֵט וְאִם הַרְבֵּה יֹאכֵל" (קהלת ה, יא) אם ימיו מרובין או מועטין, שכרו של מועט כשכרו של מרובה. משה פרנס את ישראל ארבעים שנה ושמאל הנביא פרנס י' שנים, ושקלן הכתוב כאחד, דכתיב: "מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵי וְשִׂמְוֵאל בְּקִרְיָא שְׂמו" (תהלים עט, 1).

משל; למלך ששכר פועלים והתחילו במלאכה לעשות באמונה, אמר המלך לאחד מהם: 'בוא ונטייל במדינות בגנים ופרדסים', הלך עמו כל היום והאחרים טרחו במלאכתן. לעת ערב באו למלך ואמרו: 'תן לנו שכרנו', ובא אותו שטייל עם המלך ושאל שכרו כמו כן. אמרו האחרים: 'ומה יש לך ליקח? הלא לא טרחת כל היום כולו באמונה במלאכה!' השיב להם: 'על ידי לא נשאר לפעול'. וראה המלך שהדין עמו ונתן לו שכרו. כן הוא כתוב במדרש תנחומא.

והשב, אל ידמה בנפשו לומר: 'למה זה הבל איגע לריק ולתוהו כוחי אכלה?! כי איך תעמוד תשובתי לפני עוונותי, וכל מה שאוכל לעשות לא יועיל כנגד העוונות שעברו עלי!' אל יאמר כן.

כי הבטיח הקב"ה ע"י יחזקאל הנביא: כי פשעיהם לא יזכרו עוד! דכתיב: "וְהָרַשְׁעָה פִּי יָשׁוּב מִכָּל חַטָּאתוֹ [חַטָּאתָיו] אֲשֶׁר עָשָׂה וְשִׁמְרָה אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה, חֵיהָ יִחְיֶה לֹא יָמוּת: כָּל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ, בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יִחְיֶה" (יחזקאל יח, כא-כב):

נשלם יסוד התשובה